

Лидицен аюл

Арви тави джил хооран, 1942-ч джилин июнин 10-д, гитлеровск деермчнр аамшгтә бзднъ йовдл гаргъв—чехословацк Лидице гидг селәг газрин нурас арчдж-хамхлдж уга кегъад, цуг амтинь алв.

Эн уул болх цаг куртл, немецк-фашистск ховдг чонмуд цаг зуур дйалдж эзлсн газр-тан, кесг олн улс алв, кесг миньгън балгъсд болн селәд хамхлв. Болвчн, Лидицен хамхлгън нарт делкән олн амтн дунд йилгъвртә сурдл татв, юнъгад гихлә, гитлеровцнр энунд эврәннъ зерлг анъгин чирәгъән илгкдж, аврлт угагъар босцхав.

Лидице хара бйяхәр темдг-лгдсмн биш. Эн, ноолджасн Прагас 20 километрг бйасмн; Красный Кладенск района зуркнд, кезәнәгъяс нааран кбд-лмшчирин джисәнә голнь бйасн, революционн уулдврян уурнь мбн. Эн бзатр селәнә улс Чехословакд фашистск элч, олн меддг алач—Гейдрихиг алнд харлгдцхасмн. Амг сурдхкин тблә Гиглер, эн селәг хамхлдж уга кехәр шиидв. Тер тблїд июнин 9 асхн гитлеровцнр Лидицег узг болгънасын буслїд авчкад, селәнәс ку гарьтго бйв. Эсэсовцнр амтнәс унгә тоотинь буладж авад, залу улс, күүкд улс хойриг тал-талдан герур кббдж орулв.

Орунднъ, эн бзднъ йовдлиг гардцях Чехословакин шин элч Франк бийнь ирз. Арви тавтагъяс ббдн наста 193 залу улсиг дор ормань хадж алсмн. Эн цагла селәнд уга улсиг дарунь хйадж олдж авад, тер мет бас хадж алсмн. 195 күүкд улс концентрационн лагерт илгәгдсмн, бичкүдиг (97 кун) экнрәснъ буладж авад „Лебенсборы“ гидг организацд нацистск уха, сургъмдж теднд ласххин тблә бггдсмн. Селәнә 112 гериг гитлеровцнр нег юм ұлдәлго шатагъад, урднъ Лидицен бйасн орминъ хагълад, тегшлчксн болдг. Цуг документәс эн селәнә нерн хусгддж хайгдсмн.

Болвчн Лидицег Чехословацк олн-амтнә зуркнәс, нарт делкән цевр ухата олн-амтнә зуркнәс гитлеровцнр хусдж хайдж чадсн уга. Гитлеровцнрин галзурлгън болджасн Освенцимлә, Майданеклә, Бухенвальдлә болн нань чигн концлагермүдлә зергләд, Лидице бас фашизмин бмнәс, ни-бйәлгънә тблә ноолданур дурдгч герәсн болдж ұлджәнә.

Лидице болсн аюл сурдлгъ болн аамшг татх биш, нам

хәрнъ Чехословакин олн-амтнә оккупантнрин бмнәс ноолданд улм чангъгар негдлгъ дуудв.

Эн йовдл нарт делкән прогрессивн улс дунд цугтал дурдл олв, тер дотр теднә фашизмд дургогъинь делгрулдж, американск олн-амтнд курв. Тегәд эн уулин дару, олн-амтнә нильчәр Лидицен туск герәсн гидж США-н Лайфк гидг селән Лидице гидг нер зүүсмн. Президент Рузвельт тер селәнә амтст илгәсн ханлтин угдән иигдж келсн болдг: „Эн нерн, даджрлт уга бйәлгънә кумнь дуриг болн түүг хадгълнав гисн ухан-седклиг, нацистск-чидл хамхлдж-уурадж чадшго гидж данъгин сергәхмн“. („Словяне“, №3. 1942 дж.).

Ода, 15 джил бнйгрулчкәд, тер аюлин хббн, американск империалистнр тер селәнә ббрни болн тбвкнун бйәлгънә тблә ноолдачнрт концентрационн лагерь тосхв. Болвчн, американск олн-амтн йилгъл уга одачн, хойрдгч нарт делкән дйәнә цагинлә әдл, фашизмд дурго ухан-седкләр дүүрнъ.

Чехословацк олн-амтн, збргтә, урднъ туургсн советск дйәчнртә хамдан хувтә джиргълән гарган авад, ода шин социалистическ обществ тосхлгъ делгрулджәцхәнә. Республикин куч-кблсчнр, гитлеровцнрин хамхлсн кесг олн балгъсд, селәдлә (хамднъ) әдләр, Лидицег бас шинәс тосхлж босхв. Шатагдсн селәнә ормд сйәхн-сйәхн кеерулсн гермүдтә шин социалистическ балгъсн тогтагдв. Энунд шин школмуд секгдцхав, кесг коммунальн-быговой учрежденьс кблджәнә.

Чехословацк куч-кблсчнр, нарт делкән прогрессивн олн-ла әдләр ни бйәлгънә керг харсджацхана. Ни бйәлгъиг харсачнр медцхәнә, американск империалистнр нарт делкән гурвдгч дә белдхләрн эдн фашистск булагъачнрин хаалгъар (девснъгар) йовдж йовхинь. Тиигәд чигн эдн дйәнә бзднъ-гүдиг, Лидице хамхлгъ бурдәгъачнриг, гитлеровск генерал-мудиг түүрмәс султхад НАТО

әәрмд командн уулд тәв-джәцхәнә. Одгә цагин, нарт делкәд эзн болх саната бйәх амтс, героическ Корейск олн амтнә бмнәс цуста дә босхч-кад, гитлеровск бзднъгүдин хар тбрас хол давджах элд в бурус гаргъсмн.

Советск олн-амтн социалистическ лагерин орн-нутгуд, дә бсгачнрин гаргъдг әйлинь ик саг кевәр харна.

О. НАМРУЕВ.